

Szilágyi Mária A SCHAUBÜHNE

Mindenki csak ennyit mond, akár magára a színházra, akár az épületre, akár annak művészi stílusára vagy sajátos strukturális modelljére gondol. A "Schaubühne" 1962-ben jött létre Schaubühne am Halleschen Ufer néven magánszínházként Nyugat-Berlin legőrltebb negyedének számító Kreuzbergben. Főleg művészek, a katonaságot elkerülni akaró fiatalok és törökök éltek itt. Peter Stein egy csapat fiatal színházcsinálóval és színésszel 1970-ben csatlakozott a Schaubühnéhez. Közérzetüket és színházi gondolkodásukat két tényező határozta meg: a 68-as diákmozgalom és elégedetlenségük az akkori városi színházi struktúrával. Elhatározták hát, hogy közös színházi munkával új formák révén alternatívát hoznak létre ezzel a struktúrával szemben. Bevezették a közös döntési modellt (Mitbestimmungsmodell), ami azt jelentette, hogy a művészeti munkatársak a színház vezetésével együtt közösen döntöttek a színház műsortervéről és műsropolitikájáról. Kiemelt szereppel ruházták fel a dramaturgiát, amely ettől kezdve tudományosan és hosszú távra tervezett. Ezekkel a döntésekkel megteremtették a feltételt ahhoz, hogy felépítsék az egyik legjelentősebb színházi együttest, és elérjék, hogy a társadalmi hétköznapi és a koncentrált színházi munka szokatlan módon áthassák egymást. Peter Stein művészeti vezetésével és olyan rendezők és színészek közreműködésével, mint Klaus Michael Grüber, Luc Bondy, Robert Wilson, Andrea Breth, Bruno Ganz, Edith Clever, Jutta Lampe világhírűvé vált a színház. Munkájuk sikerét ékesen bizonyítják az alábbi adatok: 30 alkalommal hívták meg őket a Theaterterrefenre, előadásaiukról 44 tévéfelvétel készült és számos alkalommal turnéztak külföldön. Kialakítottak egy saját stílust, amit azóta is Schaubühne-stílusként tartanak számon. Ez a világirodalom korszakaival és szövegeivel való óvatos bánásmódot, és a művek pontos pszichológiai átvilágítását jelenti. Vizsgálódásaik körébe nem csak a görög tragédia, Shakespeare és Csehov kora, a 19. század drámaírói és a német és francia klasszicizmus tartozott, hanem olyan kortárs szerzők darabjai is, mint Botho Strauss, Peter Handke. Peter Stein 1985-ig volt a Schaubühne művészeti vezetője. Legjelentősebb rendezései: Ibsen: *Peer Gynt* (1971), Kleist: *Homburg hercege* (1972), Gorkij nyomán: *Nyarlók* (1974), Botho Strauß: *Kicsi és nagy* (1978), *Aiszkühlosz Oreszteiája* (1980), Csehov: *Három nővér* (1984), *Cseresznyeskert* (1989) és Bernard-Marie Koltes *Roberto Zucco* (1990). Stein után Luc Bondy, Jürgen Gosch, majd Andrea Breth folytatta a színház hagyományát művészeti igazgatóként. A színház 1981-ben mai helyére, egy, az 1920-as években épült Mendelson-épületbe költözött Nyugat-Berlin legelőkelőbb utcájába, a Kurfürstendammra. Azóta Schaubühne am Lehniner Platznak hívják. A színház 3 osztatlan terű játszóhellyel rendelkezik, amelyeket külön-külön, de együtt is lehet használni. 1999-ben egy fiatalokból álló csapat vette át a színház irányítását. Thomas Ostermeier rendező és Sascha Waltz koreográfus vezetésével a színház a nemzetközi színházi és tánc avantgarde egyik fontos műhelyévé vált. Ezt megelőzően Ostermeier Baracke-beli, Sascha Waltz pedig Sophiensaele-beli munkáival hívta fel magára a figyelmet. 2004-ben Sascha Waltz úgy döntött, hogy munkáját saját együttesével folytatja tovább, és kivált a színházból. Azóta Ostermeier és Jens Hillje a színház művészeti vezetői. A Schaubühne ma kísérleti és kortárs, de az elmúlt századok szövegeit is magában foglaló szerzői és repertoár színház. A műsorterv a művészeti vezetés, a dramaturgia és az együttes folyamatos tartalmi vitája során alakul ki. Műsortervi döntéseikben meghatározó szerepet játszik a társadalmi valóság kritikai-elemző és gyakran politikai szemszögből történő szemlélete és ebből adódóan a kortárs realizmus formáinak a kutatása a rendezésben, a játékmódban és színpadi esztétikában. A Schaubühne laboratóriumnak tekinti magát, amely dialógusban más művészeti diszciplínákkal egy új színházi nyelv kialakításán dolgozik. Ez a művészi program nagy rezonanciára talál Berlinben és a városon kívül. Különösen a számtalan külföldi vendégjáték (2000 óta 235 vendégjáték és 674 előadás) bizonyítja évről évre, hogy az új művészeti vezetésnek sikerül a színház nemzetközi renoméját továbbfejlesztenie. A Schaubühnének összetéveszthetetlen profilja van alapítása óta.

fotó: Patrick de Spiegelaere a képen: Luc Perceval

(Az *Egy ügynök halála* című előadás) Fotó: Martinus Horn a képen: Bruno Cathomas, Thomas Thieme, André Szymanski

Ezt a konzervens kortársi műsorterv csak tovább csiszolja és igazolja, hogy a Schaubühne a német nyelvterület egyik vezető színháza. A színháznak Ostermeieren kívül két házi rendezője van: Luc Perceval és Falk Richter. Érdeklődésük középpontjában a mai Németország különböző társadalmi csoportjai életlehetőségeinek a vizsgálata áll. Az új Schaubühne első bemutatója Lars Norén *Personenkreis 3.1* volt, amely a társadalom periferiáján élő és kirekesztett csoportok problémáival foglalkozott. Ezt követte annak a polgári világnak a vizsgálata, amelyet Berlin új keleti középpontja és régi nyugati része között élő polgárság képvisel. Tradicionálisan ők alkotják a színház törzsközönségét. E program részét alkotta a 19. század polgári klasszikusaival való szembenézés. A színház Ostermeier rendezte Ibsen-előadásai (*Nóra*, *Hedda Gabler*) - mindkettőt meghívták a Theaterreffenre - a polgári társadalom félelmeit és reményeit tükrözik vissza, és pontos elemzését adják anyagi és mentális életviszonyaiknak. Ostermeier ezenkívül számos kortárs szerző művét mutatta be először Németországban: Caryl Churchill, Richard Dresser, Jon Fosse, David Harrower, Sarah Kane, Lars Norén, Marius von Mayenburg, Mark Ravenhill és Karst Woudstra. A belga *Luk Perceval* személyében egy olyan nemzetközileg elismert rendezőt szerződtetett a színház 2005-ben, aki munkáiban mélyreható és kíméletlen vizsgálat alá veszi az ember állapotát és a láttelelet egy rendkívül koncentrált, minimalista absztrakt térben maximálisan a színészi játékra támaszkodva mutatja be. Több előadását is meghívták a Theaterreffenre, így a Shakespeare királydrámái alapján készült, közel 9 órás maratoni *Schlachten! (Ölni!)* címűt és Jon Fosse *Őszi álmát*. A Schaubühneben, az épület nagyságától és színházi lehetőségeitől inspirálva, folytatja szembenézését Shakespeare-rel és a francia klasszikusokkal. A színház Percevallal és Falk Richterral folytatja Csehov műveinek kortársi és kritikus újra interpretálását (Richter - *Sirály*, *Három nővér*, Perceval - *Platonov*). A három rendezőben közös vonás, hogy mindegyikőjüket érdekli a nagy színészgyeiségekkel való elmélyült munka és az együttes továbbfejlesztése, amely a klasszikusok aktualizálásának ezt a formáját meg tudja valósítani. További közös tulajdonságuk, hogy mindhármójukat érdekli a kortárs drámával való intenzív foglalkozás és a darabok ősbemutatóinak megrendezése. Perceval a Schaubühnén eddig két Mayenburg-darabnak, a *Hideg gyermeknek* és a *Turistának* rendezte meg az ősbemutatóját. Valamint Racine nyomán az *Andromachét*, amely 2003-ban elnyerte a Friedrich Luft színházi kritikusról elnevezett díjat és a vele járó "legjobb berlini színházi előadás" kitüntető címet. *Stuart Maria*-előadását 2006-ban ugyancsak ezzel a címmel tüntették ki. Szintén 2006-ban rendezte meg a *Platonovot*, majd az *Egy ügynök halálát*. Idén nyáron *Molière-Passió* címmel egy Molière-darabok alapján írt 120 oldalas szöveget állított színpadra, amelynek bemutatóját a Salzburgi Festspielén tartották. Falk Richter 2000 óta rendez, és a 06/07-es évad óta házi rendező a Schaubühnén. Richter fordítóként és drámaíróként is tevékenykedik. Richter saját szövegeinek az ősbemutatóiban, akár csak Caryl Churchill, Sarah Kane és Martin Crimp darabjainak az általa színrevitt német nyelvű bemutatóiban a nyugati társadalmakra jellemző általános fenyegetettség érzését vizsgálja az erőszak láttán, amely a mindennapi élet medialisálásából eredeztethető, továbbá a neoliberális gazdaságból és a 21. századi háborúkból. Eddigi rendezései a Schaubühnén: PEACE, saját darab, Caryl Churchill *A messi távolban*, Sarah Kane *4.48 pszichózis*. A 2003/04-es évadban jött létre *Das System* (A rendszer) című kísérleti műhelyciklus. A vizsgálat tematikai kiindulópontja az volt, hogy hogyan élnek az emberek szepet. II. után egy terrorveszélynek kitétt globalizált világban. Ennek különböző aspektusait vizsgálták meg: magánéleti boldogság, munka és politika. *Electronic City* című első részét Falk Richter írta és Tom Kühnel rendezte. Richter maga írta és rendezte az *Unter Eis* (Jég alatt) címet viselő 2. és a *Hotel Palestine* című 4. részt. Martin Crimp *Weniger Notfälle* (Kevesebb kényszerhelyzet) című darabja alkotta *A rendszer* 3. részét Amok címmel, amelyet szintén Richter állított színpadra német nyelvű bemutatóként. 2005-ben *Die Verstörung* (Zavarodottság) című saját darabját rendezte meg a Schaubühnén. 2007 őszén ismét saját darabot állít színpadra *Im Ausnahmezustand* (Szükségállapotban) címmel. A Schaubühnének összetéveszthetetlen profilja van alapítása óta. Ezt a konzervens kortársi műsorterv csak tovább csiszolja és igazolja, hogy a Schaubühne a német nyelvterület egyik vezető színháza.

(Az *Egy ügynök halála* című előadás, *Luk Perceval* rendezése, a Goethe Intézet támogatásával 2007. november 11-én látható a Bárka Színházban, a II. Bárka Nemzetközi Színházi Fesztivál keretében. - A szerk.)